

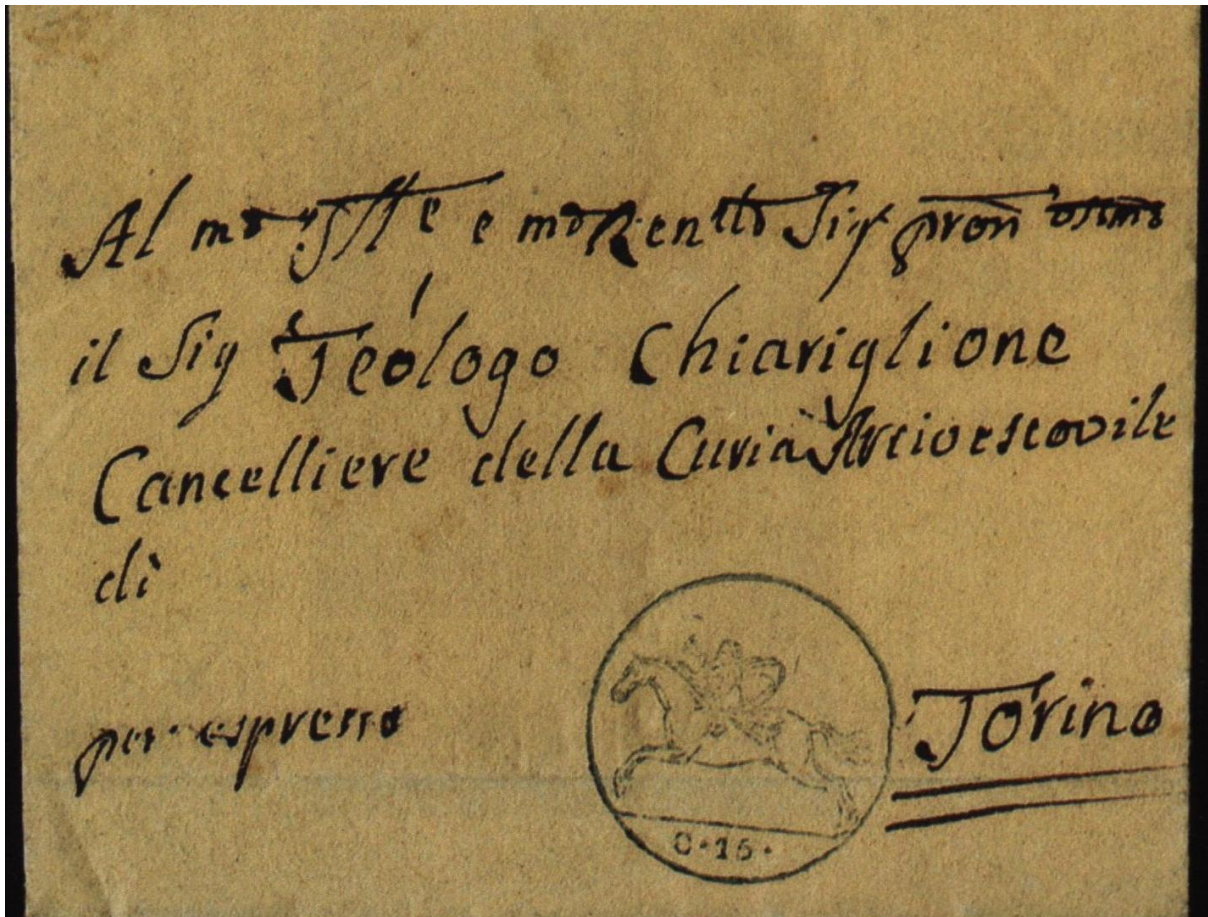
מרוצי סוסים אורן אופיר

מאובן של איוהיפוס – האב של הסוס

ככול הידוע לנו כיום, הסוסים התפתחו כחיות פרא לפני כ-50 מיליון שנה, ומקורם היה יונק קטן דמוי כלב הקרוי איוהיפוס. חוזקו הרב של הסוס ויכולתו לפתח מהירות משכו את תשומת ליבו של המין האנושי, וכבר לפני כששת אלפי שנה החל האדם לנסות ולאלף את הסוס. במהלך האלף הרביעי לפני הספירה בוית הסוס, וכיום איננו מכירים סוסים שאינם מבויתים.

השימוש בסוסים מופיע במגוון של מקורות עתיקים ובהם גם בספרי התנ"ך. האדם השתמש בסוס כבהמת עבודה בחקלאות, ככלי מלחמה (רוכב על סוס או במרכבה הרתומה למספר סוסים) ובעיקר כאמצעי תחבורה מרכזי לפני המצאת הקיטור. לנו, הבולאים, יש פינה חמה בלב לבעל חיים זה, אשר שימש בנאמנות את שירותי הדואר במשך מאות שנה. בעידן הממוכן ירדה חשיבותו של הסוס, ועיקר השימוש בו הוא לספורט ולהנאה.

חותמת הקוואליני שימשה כמס על גליונות מכתבים אשר נמכרו בדואר של סרדיניה בראשית המאה ה-19. המכתב נשלח מסרדיניה לטורינו בשנת 1819, והמס היה 15 סנטימי.

השימוש הספורטיבי בסוסים החל בימי יוון העתיקה: הסוסים היו רתומים לכרכרות והשתתפו במשחקים האולימפיים של העת הישנה. מרוצי הסוסים המסורתיים – בהם מתחרים הסוסים זה בזה במרוץ במסלול שטוח – החלו באנגליה לפני כאלף שנה. המרוץ המתועד הראשון התקיים בלונדון בשנת 1174, והסוסים התחרו בו במרוץ למרחק של ארבעה מייל.

כיצד מתנהל המרוץ? ראשית, הסוסים ממוספרים (במקרה זה מ-1 עד 4) כך שניתן יהיה להבדיל ביניהם במהלך המרוץ. לפני ההזנקה על הרוכבים למקם את הסוסים בצמוד לקו הזינוק, ויש צורך להרגיע אותם כדי שלא יחצו את הקו וייפסלו.

דירבון הסוס באמצעות שוט

על קו הזינוק

עם הינתן אות הזינוק הרוכב (או במונח המקצועי – ג'וקי) מדרבן את הסוס באמצעות שוט על מנת להאיץ בו. שוט רכיבה מסורתי הוא מקל עץ המחובר לרצועת עור ומשמש לדרבון החיה באמצעות הצלפה על גבה. השוט המודרני עשוי בדרך כלל ממקל עץ או פיברגלס מכוסה בעור או בציפוי אחר. קצהו האחד של המוט, זה שנמצא בידי של הרוכב, הוא עבה כדי לאפשר לרוכב אחיזה נוחה. קצהו השני של המוט, זה הבא במגע עם הסוס, מסתיים בבליטה או בלשון גמישה. בתת מודע של הסוס טבועה ההכרה, כי ברגע שחיית טרף (אותה מדמה במקרה שלנו השוט) נוגעת בו עליו להאיץ את מהירותו כדי לשרוד.

הרוכב נצמד לסוס

במהלך המירוץ הג'וקי מנסה להקל ככל שניתן על הסוס. לצורך זה הוא נצמד אליו בגופו, על מנת לצמצם את ההתנגדות הנוצרת על ידי החיכוך עם האוויר. כמובן שיש העדפה לרוכב קל משקל, כדי לא ליצור עומס נוסף על הסוס.

מאחר ומדובר במרוץ יש צורך גם לבצע עקיפות. החותמת מגרמניה מראה כיצד הסוס במעגל החיצוני מנסה לעקוף את הסוס במעגל הפנימי. כאן המקום לציין כי חלק מהמרוצים נעשים

המסלול ישר, בעוד שחלקם נעשים במסלול מעגלי או אליפטי, ממש כמו תחרויות ריצה. כמו באתלטיקה קלה גם במרוצי סוסים עדיף לנסות ולעקוף בישורת ולא בסיבוב, משיקולי מרחק. כפי שניתן לראות בבול מצ'כוסלובקיה מתרחשות לעיתים במרוצי סוסים גם תאונות מצערות, על פי רוב בשל עקיפה לא זהירה. גם תאונות מסוג

זה מוכרות לנו מתחום האתלטיקה, אלא שבמרוצי סוסים המהירויות גבוהות בהרבה (כ-50 קילומטר לשעה במרוצים ארוכים ועד למעלה מ-70 קילומטר לשעה במרחקים קצרים), וכך גם חומרת התאונה. סוסים הנפגעים בתאונות נאלצים לעבור תהליך שיקום ארוך ולעיתים אינם יכולים לשוב עוד לשדה התחרויות.

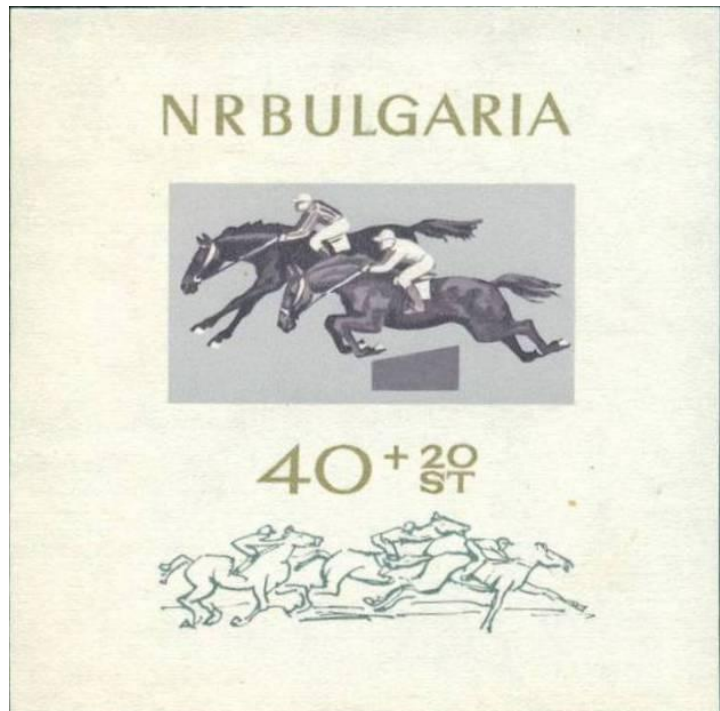

נסיון עקיפה

התהפכות שני סוסים לאחר התנגשות

עד כה עסקנו רק במרוצים במסלול שטוח. סוג אחר של מרוצים כולל מכשולים, אשר מעליהם הסוס צריך לקפוץ. דומני כי אין מילים המתארות נכונה את היופי וההדר של תנועת הסוס בשעת קפיצה. מאחר וכידוע תמונה אומרת יותר מאלף מילים נעביר את רשות הדיבור לבולים, בהם ניתן לראות כיצד הסוס מקפץ לפני המכשול. שימו לב כי הרוכב, הלבוש בלבוש מסורתי (קסדה על ראשו ומגפי רכיבה) מחקה את תנועת הסוס ומתרומם יחד איתו לקראת הקפיצה. בצידה השני של המשוכה ממתינה לסוס בריכת מים קטנה, המרככת עבורו את הנחיתה.

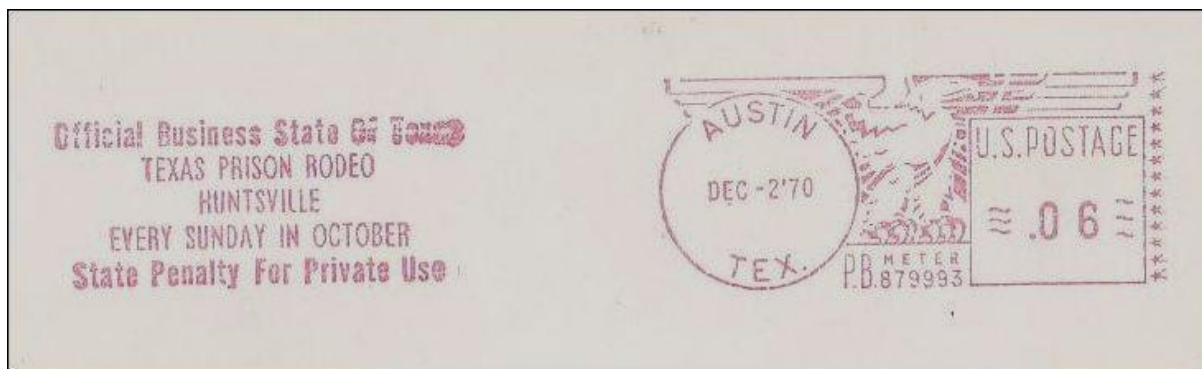
משמאל למעלה ובכיוון השעון: לפני במהלך ואחרי הקפיצה מעל המשוכה.

כפי שציינו לעיל מרוצי הסוסים הראשונים התנהלו ביוון העתיקה ובאימפריה הרומית. היו אלה מרוצי מרכבות: מי לא זוכר את סצנת המרוץ בסרט בן חור? מרוץ מרכבות דורש אופטימיזציה של המרכבה והתאמה למימדי הסוס. חשוב, כמובן, שהמרכבה תהיה קלה ובעלת גלגלים וצירים איכותיים. בנוסף יש חשיבות רבה לגובהה של המרכבה: שימוש במרכבה גבוהה מגביר את החיכוך באוויר ומעלה את סכנת ההתהפכות בשל מרכז הכובד הגבוה.

מימין : כרכרה גבוהה ואיטית. משמאל : כרכרה מהירה - נמוכה וצמודה לסוס

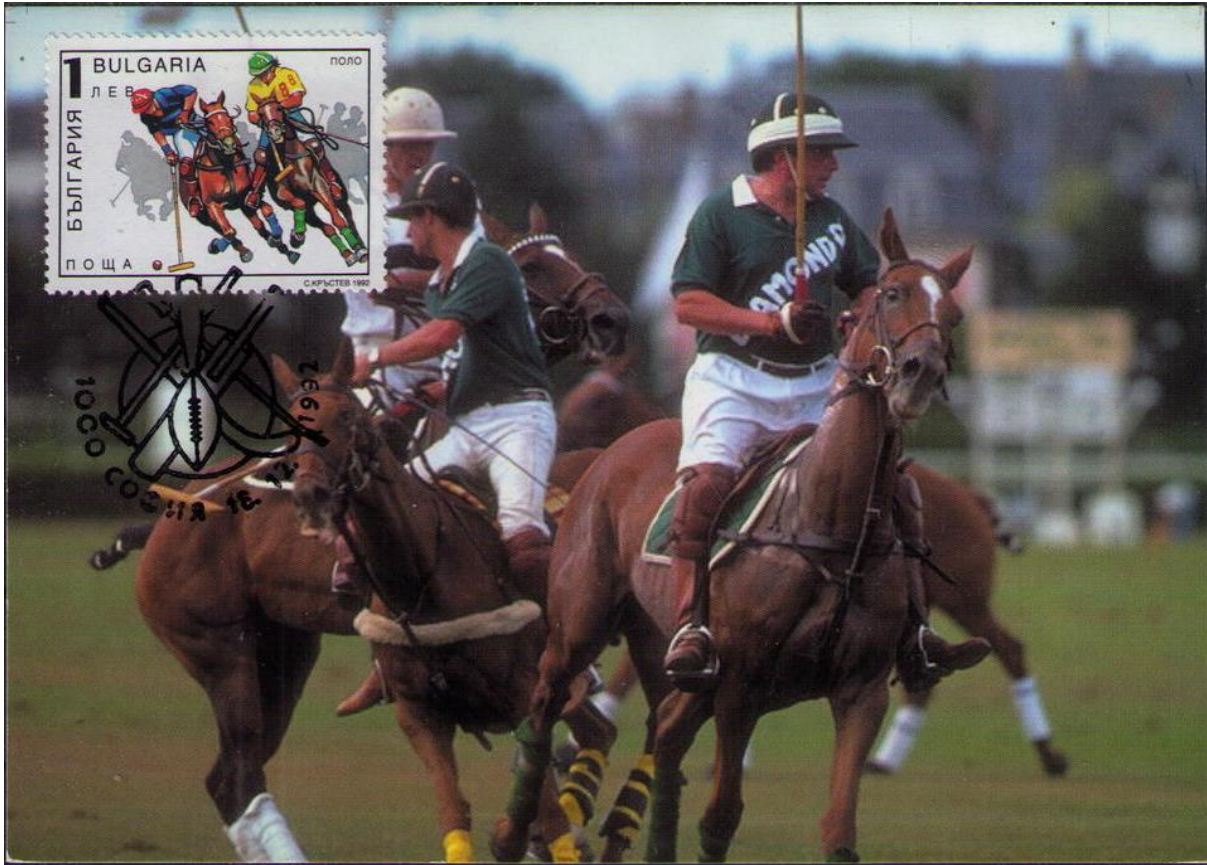
מלבד מרוצי סוסים קיימים ענפי ספורט נוספים בהם הסוסים נוטלים חלק: רודיאו הוא ענף הנהנה מפופולאריות רבה בעיקר בדרום ארצות הברית. המתחרה רוכב על גבי סוס פראי כאשר ידו האחת מחזיקה בחבל הכרוך סביב צווארו של הסוס בעוד ידו השניה באוויר. המטרה היא להחזיק מעמד על גבי הסוס (או השור, בגירסא אחרת של אותו ענף) במשך שמונה שניות.

חותמת ביול לציון תחרות רודיאו של בית סוהר בטקסס

פולו הוא משחק כדור קבוצתי הדומה במקצת להוקי דשא, אלא שכאן המשחק מתקיים תוך כדי רכיבה על סוסים. המטרה היא להבקיע את שער היריב. לרשות המשתתפים עומד מחבט מעץ בעזרתו ניתן לחבוט בכדור. המשחק דורש מיומנות רכיבה גבוהה, משום שחבטה בכדור מחייבת את הרוכב להתכופף לגובה נמוך במיוחד אגב רכיבה. גם הסוס נדרש לגלות יציבות רבה, משום שכדי לאפשר חבטה בכדור יש להטות את גופו של הסוס.

השילוב של סוסים בספורט בכלל ובמרוצים בפרט דורש מיצוי של מלוא היכולת הן מצד הסוס והן מצד שותפו האנושי. בין השניים מתפתחת מערכת יחסים עמוקה, המעניקה לביטוי "ידו קיום בין סוס לרוכבו" משמעות שונה לגמרי מזו המקובלת.

גלוית מירב המוקדשת לפולו. בבול ניתן לראות את נטיית הסוס בעת החבטה בכדור.

אורן ישראל אופיר הוא אספן בולים מזה 33 שנה. הוא אוסף את הנושא "סוסים בשירות האדם" מזה שני עשורים. תגובות למאמר ניתן לשלוח אליו בדואר אלקטרוני לכתובת: orenofir@hotmail.com